

**Lausunto HE 99/2025 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi
vuodelle 2026**

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 7.10.2025
Lääketieteellinen johtaja Ulriika Sundell

Huomiota vaativat kokonaisuudet

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelut
2. Yleishyödyllisesti tuotettu jalkautuva ja etsivä päihdetyö
3. Kolmannen sektorin sote-järjestöjen resurssit.

1. Sosiaali- ja terveydenhuollon päihdepalvelut

- Hyvinvointialueiden päihdepalvelut eivät vastaa ajankohtaiseen huumetilanteeseen.
 - Suurissa kaupungeissa on välttämätöntä toteuttaa stimulanttihuumeiden vieroituksen ja kuntoutuksen nopean toiminnan ohjelma. Helsingin kaupungille sekä Varsinais-Suomen, Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueille osoitetaan yhteensä vähintään 10 miljoonan euron lisämääräraha stimulanttihoidon ja matalan kynnyksen päihdepalvelujen vahvistamiseen vuonna 2026
 - Riittävät määrärahat huumeiden valvottujen käyttötilojen kokeiluun ja ainetunnistuksen toteuttamiseen osana päihdepalvelujen kokonaisuutta tarvittavien huumelainsäädännön muutosten ohella.
 - Kaikille hyvinvointialueille budjetoidaan lisäresurssia (8,0 milj. euroa) alaikäisten avo- ja laitospuolen (vieroitus- ja kuntoutushoito) päihdepalveluiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen.

2. Jalkautuva ja etsivä päihdetyö

- Jalkautuva työ tavoittaa ne käyttäjät, joita perinteiset palvelut eivät saavuta, ja vähentää tehokkaasti akuutteja haittoja, kuten yliannostuksia ja tartuntatauteja.
- Jalkautuvan ja etsivän työn vahvistamiseen tarvitaan 5–10 miljoonan euron korvamerkitty määräraha vuonna 2026. Rahoitus tulisi ohjata kaupunkien ja alueiden järjestöille ja hyvinvointialueiden koordinaatioon, jotta voidaan ylläpitää liikuteltavia palveluja, turvata henkilöstöresurssit ja kehittää hoitoonohjausta.

3. Kolmannen sektorin sote-järjestöjen resursointi

- Vuodelle 2026 suunniteltu 35,5 miljoonan euron leikkaus sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksiin vaarantaa järjestöjen kyvyn ylläpitää palvelujaan.
- A-klinikkasäätiö esittää, että leikkaus perutaan ja momentin taso palautetaan vähintään vuoden 2025 tasolle. Lisäksi yleisavustusten osuus on vakiinnutettava vähintään 31 prosenttiin, jotta järjestöt voivat toimia ennakoitavasti ja pitkäjänteisesti.
- Parlamentaarinen sopimus useammaksi vuodeksi kerrallaan loisi järjestöille vakautta ja mahdollistaisi tehokkaan toiminnan kehittämisen.
- Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi antaa STEA:lle ohjauskirje kolmen vuoden kehyksestä, ja järjestörahoituksen painopistettä tulisi siirtää kohti yleisavustuksia, mikä vähentäisi byrokratiaa ja mahdollistaisi resurssien suuntaamisen suoraan asiakastyöhön ja ennaltaehkäiseviin palveluihin.

Korvamerkitty rahoitus riippuvuushaittojen ehkäisyyn

- Päihdehaittojen ehkäisy ja hoito vaativat pysyvän rahoituspohjan. Nykyinen budjettirakenne ei turvaa riittävää jatkuvuutta, sillä määrärahat ovat vuosittain harkinnanvaraisia ja altistuvat säästöpainelle. Kestävin ratkaisu on sitoa osa päihteisiin liittyvistä verotuloista suoraan haittojen vähentämiseen
- Alkoholiveron tuotosta pysyvästi vähintään yksi prosentti päihdehaittojen ehkäisyyn ja hoitoon: Vuonna 2024 alkoholiveron kertymä oli 1 446 miljoonaa euroa. Yksi prosentti merkitsisi noin 14,5 miljoonan euron vuotuista rahoitusta, joka ei olisi riippuvainen poliittisesta harkinnasta.
- Samaa periaatetta on syytä soveltaa myös rahapelaamiseen. Lisenssimalli käynnistyy täysimääräisesti vuonna 2027, mutta on välttämätöntä päättää jo nyt, että rahapelihaittojen ehkäisyyn, hoitoon ja tutkimukseen osoitetaan riittävät määrärahat. Näin varmistetaan, että järjestelmä rakennetaan alusta alkaen haittojen vähentämisen periaatteelle ja rahoitus kohdentuu oikein heti mallin käynnistyessä.

Kannatamme

- Nuorten huumekuolemien ehkäisyyn (7,4 miljoonaa euroa)
- C-hepatiitin eliminointiin (10,0 milj.)
 - Huomautamme kuitenkin, että valtion vuoden 2026 talousarviossa C-hepatiitti-tartuntojen kasvun arvioidaan pysähtyvän eli olevan samalla 1200 tapauksen tasolla ensi vuonna kuin vuonna 2025. A-klinikkasäätiö katsoo, ettei ole perusteita luottaa kasvun pysähtymiseen vielä tässä vaiheessa, ja että C-hepatiitin hoitoon olisi perusteltua tehdä määrärahakorotus.
- Nuoriin kohdistuvaan erityiseen huolenpitoon (2,5 milj.)
- Huumevalistustyöhön (0,5 milj.) suunnattuja määrärahalisäyksiä

Johtopäätös

- Valtion talousarvio 2026 sisältää oikeansuuntaisia panostuksia päihdehaittojen vähentämiseen, mutta kokonaisuus jää selvästi riittämättömäksi suhteessa ongelmien mittakaavaan.
- Vaikka hallituksen esittämät lisäykset esimerkiksi nuorten huumekuolemien ehkäisyyn ja C-hepatiitin eliminointiin ovat tärkeitä, ne eivät muodosta pitkäjänteistä ja kestävää rahoituspohjaa.
- Tarvitaan:
 - stimulanttihuumeiden vieroituksen ja kuntoutuksen nopean toiminnan ohjelma suurimmilla hyvinvointialueilla (10 milj. euroa)
 - alaikäisten avo- ja laitospuolen (vieroitus- ja kuntoutushoito) päihdepalveluiden kehittämiseen ja ylläpitämiseen (8 milj. euroa)
 - Jalkautuvan ja etsivän päihdetyön vahvistamiseen (5–10 milj. euroa)
 - Alkoholihaittojen ehkäisyyn korvamerkitty osuus alkoholiveron tuotosta ja rahapelihaittojen ehkäisyyn vastaava osuus rahapelilupien lisenssituotoista
 - Perutaan suunniteltu leikkaus sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuksiin (35,5 milj. euroa).

Kiitos